

GIÁ TRỊ VĂN HÓA CỦA VĂN MIẾU TRẦN BIÊN TRONG ĐỜI SỐNG NGƯỜI DÂN THÀNH PHỐ BIÊN HÒA, TỈNH ĐỒNG NAI

CN. NGUYỄN THỊ THU NHI^(*)

Ngày nhận bài: 05/4/2023

Ngày thẩm định: 15/4/2023

Ngày duyệt đăng: 20/5/2023

Tóm tắt: Văn miếu Trần Biên là một trong những di tích lịch sử, di sản văn hóa thể hiện tài năng và khí phách con người của vùng đất Đồng Nai. Trong đời sống văn hóa người dân thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai, Văn miếu Trần Biên là biểu tượng của truyền thống học tập, hào khí và văn hóa của xứ Đồng Nai ở Nam Bộ. Bài viết phân tích những giá trị văn hóa của Văn Miếu Trần Biên trong đời sống người dân thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai.

Từ khóa: giá trị văn hóa; Văn Miếu Trần Biên; thành phố Biên Hòa; tỉnh Đồng Nai

1. Đặt vấn đề

Năm 1715 Văn miếu Trần Biên - Văn miếu đầu tiên ở Nam Bộ được xây dựng. Sự ra đời của Văn miếu Trần Biên đánh dấu bước tiến quan trọng trong việc hình thành nền giáo dục Nho học ở vùng đất mới phương Nam, đồng thời thể hiện sự sáng suốt của chúa Nguyễn trong việc tiếp nối, kế thừa truyền thống văn hiến gắn với sự nghiệp mở mang bờ cõi của dân tộc. Tuy nhiên, năm 1861, khi thực dân Pháp đánh chiếm Biên Hòa, Văn miếu Trần Biên đã bị tàn phá hoàn toàn sau 146 năm tồn tại. Tiếp nối ý tưởng của các bậc tiền nhân trong điều kiện phát triển mới, nhân dịp kỷ niệm 300 năm Biên Hòa - Đồng Nai, Đảng bộ và nhân dân Thành phố Biên Hòa - Đồng Nai đã quyết tâm phục dựng lại Văn miếu Trần Biên⁽¹⁾.

Ngày 18/8/2016, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch đã có quyết định về việc xếp

hạng cấp Quốc gia di tích lịch sử Văn miếu Trần Biên (phường Bửu Long, thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai). Điều này có ý nghĩa đặc biệt quan trọng, nhằm phát huy những giá trị văn hóa, khẳng định vị thế của Văn miếu Trần Biên trong đời sống tinh thần của người dân Đồng Nai và vùng đất Nam Bộ.

2. Hoạt động văn hóa ở Văn miếu Trần Biên

- Hoạt động mừng Đảng mừng Xuân

Hàng năm, dưới sự phối hợp, chỉ đạo, tổ chức thực hiện của các cơ quan, ban, ngành trên địa bàn thành phố Biên Hòa, có rất nhiều hoạt động đặc sắc mừng Đảng, mừng Xuân được diễn ra ở Văn miếu Trần Biên nhằm phục vụ du khách tham quan, thưởng lãm, phục vụ nhu cầu giải trí tinh thần của nhân dân trong và ngoài tỉnh. Các hoạt động nổi bật trong Lễ hội bao gồm: Lễ hội “Đường hoa Trần Biên” (Chương trình khai mạc Đường hoa Trần Biên được truyền hình trực tiếp trên sóng Đài Phát thanh - Truyền hình Đồng Nai); Hội Hoa

^(*) Học viện Chính trị khu vực II, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

xuân Trấn Biên - Bửu Long được tổ chức tại Khu du lịch Bửu Long (từ ngày 27/12 âm lịch đến ngày 06/01); Hội Báo xuân được tổ chức tại Khuê Văn Các - Trung tâm Văn miếu Trấn Biên (từ 27/12 âm lịch đến 06/01 âm lịch); Triển lãm Thư pháp; Lễ dâng hương đón Giao thừa diễn ra vào đêm Giao thừa tại nhà Bái Đường - Trung tâm Văn miếu Trấn Biên; Lễ Tết thầy, diễn ra vào mùng 3 Tết hằng năm tại sân Đại Bái; Đêm thơ Người cao tuổi Biên Hòa, diễn ra vào ngày 13/01 âm lịch; Đêm thơ Nguyên tiêu, diễn ra vào ngày 15/01 âm lịch. Ngoài ra, các hoạt động biểu diễn văn hóa, nghệ thuật được tổ chức hàng đêm từ ngày 27/12 đến mùng 06/01 âm lịch, như: chương trình biểu diễn âm nhạc dân tộc, đờn ca tài tử của các đoàn nghệ thuật trong tỉnh; chương trình xiếc, ảo thuật; giao lưu các ban nhạc trẻ, ca sỹ, nghệ sỹ nổi tiếng⁽²⁾.

- *Hoạt động kỷ niệm ngày sinh và tưởng niệm ngày mất của Chủ tịch Hồ Chí Minh và các danh nhân thờ tại Văn miếu Trấn Biên*

Vào ngày 21/7 âm lịch hằng năm, Lễ tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Văn miếu Trấn Biên do Ban Quý tế các đình (đình thần Tân Mai, đền thờ Nguyễn Hữu Cảnh, đình thần Tân Lại, Thiên Hậu cổ miếu, đình Hưng Phú, đình Bình Tự, đền thờ Nguyễn Tri Phương, đình Tân Vạn, đình thần Tam Phước, đình Tân Hạnh, đình thần Bình Thiên, đình Thành Hưng) luân phiên nhau thực hiện nghi thức tế lễ theo nghi thức dân gian thể hiện lòng tôn kính và tình cảm đối với Bác Hồ kính yêu. Đây là hoạt động nhằm tưởng nhớ Chủ tịch Hồ Chí Minh, đồng thời cũng là dịp ôn lại, khẳng định giá trị lý luận, thực tiễn sâu sắc của *Di chúc*; khơi dậy tinh thần tích cực học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh trong cán bộ, đảng viên và các tầng lớp nhân dân trên địa bàn tỉnh Đồng Nai; xây dựng Đảng, xây dựng hệ thống chính trị trong sạch vững mạnh, phát huy sức mạnh khối đại đoàn kết toàn dân tộc và sức mạnh thời

đại, xây dựng tỉnh Đồng Nai ngày càng giàu đẹp, văn minh⁽³⁾.

- *Hội thảo khoa học, sinh hoạt chuyên đề, triển lãm chuyên đề kỷ niệm các ngày lễ lớn, báo công tôn vinh hiền tài, gương điển hình và các sự kiện trọng đại của dân tộc và địa phương*

Mỗi năm, tại Văn miếu Trấn Biên diễn ra rất nhiều hội thảo khoa học, sinh hoạt chuyên đề, triển lãm chuyên đề kỷ niệm, báo công, tôn vinh và các ngày lễ lớn, các sự kiện trọng đại của dân tộc và địa phương. Điển hình như: sinh hoạt chuyên đề “Lê Quang Định - Tài hoa và mẫn tiệp”; hội thảo khoa học “Cơ chế, chính sách và giải pháp nâng cao năng lực cạnh tranh để phát triển du lịch Đồng Nai trong hội nhập quốc tế”; triển lãm hình ảnh chuyên đề “Di sản văn hóa Đồng Nai - Tiềm năng phát triển du lịch”; sinh hoạt chuyên đề 50 năm thực hiện *Di chúc* của Chủ tịch Hồ Chí Minh với chủ đề “nguồn sáng dẫn đường”; triển lãm ảnh tư liệu và nghệ thuật về Văn miếu Trấn Biên với chủ đề: “300 năm Văn miếu Trấn Biên - Nơi tôn vinh giá trị học”; triển lãm Bonsai triển vọng và chợ phiên sinh vật cảnh Trấn Biên, gồm có các gian hàng bày bán, giới thiệu cây xanh và dụng cụ chăm sóc cây xanh của rất nhiều nhà vườn đến từ nhiều tỉnh, thành trong cả nước⁽⁴⁾.

- *Tham quan tìm hiểu lịch sử và hoạt động văn hóa, văn nghệ tại Hội quán Trấn Biên*

Hoạt động tham quan tìm hiểu lịch sử và hoạt động văn hóa, văn nghệ diễn ra rất sôi nổi tại Hội quán Trấn Biên. Điển hình như: Lễ rước bánh về Đền thờ Quốc Tổ Hùng Vương; Chương trình kỷ niệm 320 năm Biên Hòa - Đồng Nai, 20 năm phục dựng Văn miếu Trấn Biên và biểu diễn nghệ thuật “hào khí Trấn Biên”; Cuộc thi “Trình diễn nghi thức cúng đình làng ở Đồng Nai; Hội trại sáng tác điêu khắc đá “hào khí Trấn Biên”; chuỗi hoạt động Giỗ tổ Hùng Vương (10/3 âm lịch), chào mừng kỷ niệm ngày Giải phóng miền Nam, thống

nhất đất nước (30/4) và ngày Quốc tế lao động (01/5); Chương trình “nhịp cầu di sản”,... Bên cạnh đó là các hoạt động báo công tôn vinh hiền tài, gương điển hình của tỉnh Đồng Nai.

3. Giá trị văn hóa của Văn miếu Trấn Biên ***Thứ nhất, giá trị văn hóa tâm linh***

Giá trị tâm linh của Văn miếu Trấn Biên được thể hiện ở hệ thống thờ phụng các danh nhân, anh hùng dân tộc. Văn miếu Trấn Biên trước hết thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh - Anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa lớn của thế giới. Gian giữa chính điện có biểu tượng trống đồng, thờ đất, nước từ đền Hùng - biểu tượng của ngọn nguồn dân tộc, ngọn nguồn văn hóa. Văn miếu Trấn Biên còn thờ các văn thần, các danh nhân, các nhà văn hóa, khoa học, giáo dục lớn của dân tộc, như Nguyễn Trãi, Chu Văn An, Lê Quý Đôn, Nguyễn Du. Thờ các danh nhân văn hóa của Đồng Nai nói riêng và Nam Bộ nói chung, như Võ Trường Toản, Đặng Đức Thuật, Trịnh Hoài Đức, Lê Quang Định, Ngô Nhơn Tịnh...

Hằng ngày, Văn miếu mở cửa đón khách thập phương vào dâng hương, tưởng niệm, thể hiện lòng thành với các biểu tượng văn hóa được thờ phụng. Vào ngày lễ trọng (02/9, 30/4, 20/11, 19/5...) ban tổ chức hành lễ theo nghi thức cổ truyền và hiện đại với những sinh hoạt phù hợp với nội dung ngày lễ. Việc tế lễ gắn với các hình thức sinh hoạt văn hóa lành mạnh, đa dạng phục vụ nhu cầu tín ngưỡng và giải trí của công chúng. Việc thờ phụng thực hiện dưới hình thức văn hóa dân tộc cổ truyền, trang nghiêm, đơn giản, phù hợp với tâm lý xã hội và tín ngưỡng dân gian, chống mê tín dị đoan. Tất cả những điều này đã làm nên “tính thiêng” của Văn miếu Trấn Biên.

Thứ hai, giá trị kiến trúc - nghệ thuật

Tổng thể kiến trúc Văn miếu Trấn Biên được xây dựng theo mô hình truyền thống “nội công ngoại quốc”, lấy ngũ hành làm nguyên lý thể hiện ý tưởng xây dựng và

trưng bày các hạng mục công trình, kết hợp truyền thống và hiện đại, phối hợp phong cách kiến trúc Bắc và Nam, sử dụng vật liệu và nghệ nhân địa phương. Toàn bộ tổng thể công trình Văn miếu Trấn Biên được xây dựng có diện tích 02 ha, bố trí trên một trục chính đăng đối gồm các hạng mục chính: Văn miếu môn, Nhà bia truyền thống, Khuê Văn Các, Hồ Thiên Tĩnh quan, Cổng Tam quan, Nhà bia Khổng Tử, Nhà thờ chính và được chia làm 04 khu: khu thờ phụng tế lễ, khu sinh hoạt truyền thống, khu hoạt động lễ hội và khu bên ngoài Văn miếu. Các hạng mục được trang trí, xây dựng theo lối kiến trúc cổ kết hợp với hiện đại, sử dụng kiểu nhà truyền thống, vật liệu bền, mái cong có cải tiến, chạm khắc, hoa văn thể hiện bản sắc văn hóa dân tộc, màu sắc hợp với tín ngưỡng dân gian, phối cảnh hài hòa giữa thiên tạo và nhân tạo. Cách bài trí các gian thờ theo cách thờ cúng truyền thống, có lư hương, nhang, đèn, hoa, trái. Văn miếu Trấn Biên cũng được bố trí vị trí để nhân dân thấp hương tưởng niệm. Riêng gian Nhà thờ Hồ Chí Minh có tượng bán thân, các vật thờ được trưng bày giản tiện nhưng rất uy nghiêm. Các nội dung còn lại được bày trí theo cách hiện đại, văn minh.

Thứ ba, giá trị giáo dục

- *Văn miếu Trấn Biên cung cấp, bồi đắp kiến thức về lịch sử văn hóa dân tộc:* hằng năm, Văn miếu Trấn Biên diễn ra nhiều hoạt động nghiên cứu văn hóa lịch sử, hội thảo chuyên đề, tưởng niệm danh nhân... Cùng với những hạng mục kiến trúc mang dấu ấn lịch sử, Văn miếu Trấn Biên đã kết nối hiện tại với quá khứ dân tộc. Vết tích thời gian cũng như những chiến công của quân, dân thành phố Biên Hòa được Văn miếu Trấn Biên thể hiện rõ nét qua từng hạng mục. Tất cả những điều đó, một lần nữa bồi đắp, củng cố kiến thức về lịch sử văn hóa dân tộc.

- Văn miếu Trấn Biên là nơi bảo công tôn vinh hiền tài, gương điển hình: Văn miếu Trấn Biên là nơi tôn vinh các giá trị truyền thống văn hóa giáo dục của dân tộc và quê hương. Từ khi Văn miếu Trấn Biên được khánh thành, đây không chỉ là nơi đón tiếp nhiều tầng lớp nhân dân trong và ngoài tỉnh đến tham quan, mà còn là nơi tổ chức hoạt động báo công tôn vinh hiền tài, gương điển hình, như: nghi thức biểu dương, tôn vinh tập thể cán bộ, công chức, viên chức các đơn vị; sinh viên, học sinh, diễn viên, vận động viên... đạt thành tích cao trong các kỳ thi của tỉnh và quốc gia. Tổ chức lễ báo công tại Văn miếu Trấn Biên là hình thức khen thưởng bằng vật chất và tinh thần nhằm động viên, hỗ trợ, khuyến học, khuyến tài, tạo động lực cho một xã hội học tập hướng đến mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh. Vì vậy, hoạt động lễ báo công tôn vinh hiền tài, gương điển hình tại khuôn viên Văn miếu Trấn Biên có ý nghĩa hết sức thiêng liêng và trang trọng.

Thứ tư, giá trị bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc

- Văn miếu Trấn Biên là nơi bảo tồn các giá trị kiến trúc, văn hóa, nghệ thuật: Văn miếu Trấn Biên bao gồm rất nhiều hạng mục khác nhau với lối kiến trúc kết hợp hài hòa giữa truyền thống và hiện đại đã đem đến cho di tích một vẻ đẹp hài hòa giữa con người và thiên nhiên nơi đây. Không chỉ là nơi bảo tồn các giá trị kiến trúc, Văn miếu Trấn Biên còn là nơi lưu giữ các tác phẩm văn hóa, nghệ thuật đã đi vào hồn cốt dân tộc. Điều này được thể hiện ở Nhà Thư khố của Văn miếu Trấn Biên - nơi tái hiện về diễn trình của nền văn hóa Đồng Nai. Nhà Thư khố trưng bày với hơn 300 tài liệu được chia làm các mảng: sách chữ Hán phục chế tại Viện Hán Nôm Hà Nội; sách sưu tầm tại Hà Nội; sách sưu tầm tại Đồng Nai.

- Văn miếu Trấn Biên là nơi bảo tồn và phát huy làng nghề truyền thống: Với hạng mục Văn vật khố có lối kiến trúc được phục dựng lại theo kiến trúc của Nhà trưng bày sản phẩm Trường Bá nghệ Biên Hòa xưa, nay là trường Cao đẳng Mỹ thuật trang trí Đồng Nai. Đây là nơi hội tụ những giáo sư, kỹ sư mỹ thuật người Pháp và những nghệ nhân giỏi trong tỉnh đến dạy và trực tiếp hướng dẫn và sáng tạo ra những tác phẩm nghệ thuật cao, đặc biệt là gốm mỹ nghệ. Văn vật khố là nơi trưng bày các giá trị nghệ thuật của các ngành, nghề thủ công truyền thống ở vùng Đồng Nai. Ở đây có trưng bày các sản phẩm tiêu biểu nhất của mỗi ngành nghề, như: nghề chạm khắc gỗ; nghề đá; nghề gốm Biên Hòa... Bên cạnh đó, Nhà Văn vật khố còn trưng bày một số hiện vật quý hiếm bằng đồng từ những năm đầu của thế kỉ XX như: chảo, mâm, hộp đựng trà...

- Văn miếu Trấn Biên là nơi phát huy giá trị đạo đức truyền thống của dân tộc, tinh thần hiếu học, cần cù, chăm chỉ, sáng tạo: Văn miếu Trấn Biên là nơi tôn vinh các giá trị văn hóa - giáo dục của quê hương, đề cao cá nhân, đơn vị ở địa phương đã đạt các huân chương, danh hiệu nhà nước, học hàm, học vị cấp cao; giải thưởng quốc gia, quốc tế với thành tích đặc biệt xuất sắc; là một trung tâm văn hóa - giáo dục truyền thống của Đồng Nai vào những ngày lễ trọng. Hiện nay, thành phố Biên Hòa là một trong những nơi có khu công nghiệp lớn nhất quốc gia, thu hút nhiều vốn đầu tư nước ngoài, nơi hội tụ và cần nguồn nhân lực có trình độ khoa học - kỹ thuật, tay nghề cao. Vì vậy, Văn miếu Trấn Biên đã góp phần đề cao, củng cố và phát huy truyền thống tôn sư trọng đạo, truyền thống hiếu học của cha ông, khẳng định quyết tâm tiến bước mạnh mẽ vào sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, đầu tư ưu tiên cho phát triển giáo dục - đào tạo, khoa học - công nghệ, xây dựng và phát triển nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc.

- *Giá trị cốt kết cộng đồng của Văn miếu Trấn Biên:* điều này được thể hiện ở nhân dân cùng nhau chung sức tổ chức các hoạt động văn hóa, tưởng niệm các danh nhân văn hóa. Hoạt động tưởng niệm các danh nhân văn hóa được tổ chức ở Văn miếu Trấn Biên nhằm tưởng nhớ, tôn vinh những công hiến to lớn của các vị anh hùng đối với sự nghiệp cách mạng của Đảng và dân tộc, với phong trào cộng sản và công nhân quốc tế. Đồng thời, hoạt động tưởng niệm các danh nhân văn hóa được thờ phụng ở Văn miếu Trấn Biên cũng là dịp để ôn lại, khẳng định giá trị lý luận, thực tiễn sâu sắc, thể hiện sự tôn kính và lòng biết ơn các vị tiền bối. Thông qua hoạt động tuyên truyền, kỷ niệm góp phần củng cố và bồi đắp niềm tin của nhân dân với Đảng; cổ vũ các phong trào thi đua yêu nước.

Các hoạt động văn hóa, nghệ thuật được tổ chức ở Văn miếu Trấn Biên đã góp phần quảng bá thương hiệu và hình ảnh doanh nghiệp cũng như góp phần quảng bá sản phẩm du lịch cho du khách trong và ngoài địa bàn thành phố Biên Hòa. Các hoạt động văn hóa, văn nghệ, tưởng niệm diễn ra ở Văn miếu Trấn Biên đã kết nối người dân ở thành phố Biên Hòa cũng như người dân ở mọi miền Tổ quốc xích lại gần nhau hơn - chung một ý niệm: thành kính, tưởng nhớ cha ông, bảo tồn và phát huy giá trị bản sắc văn hóa dân tộc.

Giá trị cốt kết cộng đồng còn được thể hiện ở việc nhân dân cùng nhau đóng góp vật lực, sức lực và trí lực vào việc xây dựng, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa của Văn miếu Trấn Biên. Trong quá trình phục dựng công trình Văn miếu Trấn Biên đã nhận được sự trao tặng, đóng góp bằng hiện vật của các tỉnh bạn, các cơ sở gồm, các nghệ nhân, cán bộ kỹ thuật, công nhân xây dựng và các tổ chức trong và ngoài địa phương. Chính vì vậy, Văn miếu Trấn Biên đã trở thành biểu tượng của tâm hồn và khí phách của người dân thành phố

Biên Hòa, Đồng Nai nói riêng, dân tộc Việt Nam nói chung. Văn miếu Trấn Biên là nền tảng tinh thần của xã hội, biểu trưng cho tâm hồn và khí phách, trí tuệ và tài năng, hoài bão và trách nhiệm của toàn thể lãnh đạo và nhân dân thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai trước dân tộc và thế giới.

Thứ năm, giá trị về kinh tế và du lịch

Di tích quốc gia Văn miếu Trấn Biên là nơi đón tiếp các đoàn khách tham quan, phục vụ tổ chức các sự kiện văn hóa, giáo dục. Có thể thấy, người dân đến với Văn miếu Trấn Biên đem theo rất nhiều tâm tư, tình cảm. Người thì đến để tham gia phong trào theo yêu cầu của tổ chức, đoàn, hội, nhóm; tham gia các hoạt động văn hóa, vui chơi, giải trí; tham quan du lịch; tìm hiểu lịch sử, văn hóa phục vụ nghiên cứu, học tập. Ở khía cạnh tâm linh, người dân đến đây để tưởng niệm công ơn các bậc tiền bối; cầu sức khỏe, bình an, may mắn, hạnh phúc, thành đạt. Vì thế, Văn miếu Trấn Biên đã trở thành điểm đến có sức hút đối với mọi lứa tuổi, mọi người dân ở mọi miền Tổ quốc; là điểm đến du lịch hấp dẫn, độc đáo, linh thiêng và mang đậm giá trị truyền thống văn hóa dân tộc. Chính vì vậy, có thể khẳng định Văn miếu Trấn Biên mang lại giá trị kinh tế - du lịch cho thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai.

Để phát triển ngành du lịch trở thành thế mạnh của địa phương, Ủy ban nhân dân tỉnh Đồng Nai đã ban hành Kế hoạch số 8040/KH-UBND ngày 13/7/2020 về thực hiện chiến lược phát triển du lịch Việt Nam đến năm 2030 trên địa bàn tỉnh Đồng Nai. Quan điểm của địa phương là: “Ưu tiên trùng tu, tôn tạo các di tích có khả năng kết nối du lịch; lựa chọn các di tích văn hóa lịch sử, hệ thống chùa có khả năng khai thác gắn kết du lịch... để xây dựng và phát triển các tuyến du lịch tâm linh, văn hóa lịch sử. Đồng thời, tạo điều kiện cho các tổ chức, cá nhân phát triển dịch vụ phục vụ khách du lịch tại các khu

di tích”⁽⁵⁾. Lượng khách đến tham quan du lịch ở Văn miếu Trấn Biên ngày càng nhiều đã chứng tỏ giá trị kinh tế và du lịch mà di tích mang lại cho thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai.

4. Giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa của Văn miếu Trấn Biên

Thứ nhất, tiếp tục tăng cường công tác đầu tư xây dựng, tu bổ, tôn tạo di tích lịch sử văn hóa Văn miếu Trấn Biên

Văn miếu Trấn Biên là một biểu tượng đầu tiên thời khai phá của Nam Bộ đã bị tàn phá nặng nề khi thực dân Pháp xâm chiếm Biên Hòa vào cuối thế kỷ XIX. Cần tiếp tục bảo tồn Văn miếu Trấn Biên với hình thức cổ truyền, nhưng nội dung hoạt động mang ý nghĩa thời đại, giữ gìn và phát huy những giá trị văn hóa lịch sử truyền thống của dân tộc, làm động lực phát triển kinh tế - xã hội của địa phương. Tuy nhiên, tác động của thời gian, của thiên nhiên đã làm cho Văn miếu Trấn Biên dần bị xuống cấp, cho nên rất cần sự đầu tư, tu bổ, tôn tạo một cách thường xuyên, liên tục. Ngoài nguồn kinh phí từ ngân sách nhà nước, thành phố Biên Hòa cần tiếp tục huy động các nguồn kinh phí khác nhau kể cả nguồn kinh phí từ công tác xã hội hóa.

Thứ hai, tăng cường sự phối hợp giữa các cấp, các ngành trong quá trình bảo tồn di tích lịch sử văn hóa Văn miếu Trấn Biên

Ủy ban nhân dân tỉnh Đồng Nai cũng như Ủy ban nhân dân thành phố Biên Hòa cần tăng cường hơn nữa sự chỉ đạo, lãnh đạo các cấp, các ngành tích cực đẩy mạnh nghiên cứu thực hiện trùng tu, tu bổ, tôn tạo di tích lịch sử văn hoá Văn miếu Trấn Biên. Trong đó, Sở Văn hóa - Thể thao và Du lịch với vai trò là cơ quan chủ quản hàng năm cần có kế hoạch phối kết hợp với các đơn vị khác như: phối hợp với Sở Tài chính để xin hỗ trợ nguồn ngân sách trong việc đầu tư tu bổ, tôn tạo; phối hợp với Sở

Tài nguyên và Môi trường để tiến hành đo đạc, cấp đất khoanh vùng cho các di tích; phối hợp với Sở Giáo dục và Đào tạo trong việc chăm sóc các di tích.

Trung tâm Văn miếu Trấn Biên tiếp nhận thông tin lưu trữ hồ sơ di tích từ Trung tâm Bảo tồn di tích tỉnh Đồng Nai để cập nhật cho nhân viên, tránh tình trạng thuyết minh chưa đúng nội dung của di tích. Đồng thời, tổ chức các buổi tập huấn nội dung, biện pháp bảo tồn hiện vật của Văn miếu Trấn Biên và thông báo tình trạng hư hại, xuống cấp của di tích với cán bộ, cơ quan chuyên trách để có biện pháp bảo vệ, trùng tu, tôn tạo kịp thời.

Thứ ba, phát huy vai trò của các chuyên gia, nhà nghiên cứu ngành về lĩnh vực bảo tồn di tích lịch sử văn hóa

Để bảo tồn nguyên vẹn di tích lịch sử văn hóa Văn miếu Trấn Biên rất cần có sự vào cuộc chung tay, đóng góp công sức, trí tuệ của lãnh đạo địa phương các cấp, cơ quan truyền thông, cộng đồng... đặc biệt là các chuyên gia, nhà khoa học đầu ngành về lĩnh vực bảo tồn di sản. Sự góp mặt của các nhà nghiên cứu sẽ giúp các nhà quản lý thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai có những phương án, quyết sách hài hòa, phù hợp giữa việc bảo tồn di tích Văn miếu Trấn Biên và phát triển kinh tế - xã hội của địa phương. Đồng thời, với sự hiểu biết chuyên sâu, các nhà khoa học sẽ giúp cộng đồng, nhân dân thành phố Biên Hòa hiểu biết hơn về giá trị và trò của mình trong việc bảo tồn di tích Văn miếu Trấn Biên.

Thứ tư, đẩy mạnh quảng bá, phát triển du lịch Văn miếu Trấn Biên

Cần triển khai việc xây dựng chiến lược, các chương trình, kế hoạch dài hạn và hằng năm về xúc tiến, quảng bá du lịch; đẩy mạnh các nội dung xúc tiến, quảng bá riêng của tỉnh, đồng thời gắn với xúc tiến, quảng bá du lịch khu vực và cả nước để tạo hiệu quả tổng hợp trong xúc tiến, quảng

bá. Xây dựng hệ thống điểm hướng dẫn và cung cấp thông tin cho khách du lịch về Văn miếu Trấn Biên ở những đầu mối giao thông quan trọng, đặc biệt là ở các khu điểm du lịch, các trung tâm lễ hành. Phát triển các hoạt động E-marketing, mở rộng nội dung thông tin trên các website của tỉnh, cập nhật đầy đủ các thông tin du lịch của tỉnh nói chung, Văn miếu Trấn Biên nói riêng, hoàn chỉnh hơn các công cụ tra cứu du lịch và xây dựng các ấn phẩm giới thiệu, quảng cáo điện tử trên website với giao diện và cách thức thể hiện hấp dẫn hơn. Đây là giải pháp phù hợp với xu thế của xã hội hiện đại, tiện lợi, để nhanh chóng đưa thông tin cập nhật về du lịch Văn miếu Trấn Biên đến với các thị trường khách du lịch trong nước và toàn thế giới.

Tổ chức các chiến dịch xúc tiến, quảng bá sự kiện, phát động thị trường theo chuyên đề; chủ động liên kết, mời gọi các đoàn đến nghiên cứu, giúp Văn miếu Trấn Biên nói riêng, tỉnh Đồng Nai nói chung có thể quảng bá, kết nối sản phẩm du lịch với các thị trường nguồn khách; mời gọi, khuyến khích và tạo điều kiện cho các hoạt động sáng tạo nghệ thuật (sáng tác tác phẩm văn học, thơ, nhạc, nhiếp ảnh, làm phim...) gắn với hình ảnh, bối cảnh hoặc kết hợp quảng bá về địa phương; đầu tư tổ chức, đăng cai và tham gia các sự kiện văn hóa ở Văn miếu Trấn Biên để giới thiệu, quảng bá rộng rãi tiềm năng du lịch địa phương, kích thích nhu cầu du lịch trong nước và quốc tế.

Thứ năm, nâng cao vai trò, nhận thức của cộng đồng trong việc phát huy giá trị văn hóa của Văn miếu Trấn Biên

Cộng đồng ở đây không chỉ là người dân sống trên địa bàn thành phố Biên Hòa, mà bao gồm cả người dân, du khách trên mọi miền đất nước khi đến tham quan Văn miếu Trấn Biên. Khi cộng đồng nêu cao tinh thần, trách nhiệm chung, không những góp phần bảo tồn, mà còn phát huy được

giá trị vốn có của di tích. Chính vì vậy, nâng cao vai trò, nhận thức của cộng đồng trong việc phát huy giá trị văn hóa của Văn miếu Trấn Biên có ý nghĩa hết sức quan trọng. Thành phố Biên Hòa cần tích cực sử dụng các phương tiện truyền thông, uy tín của người đứng đầu khu phố, phường, các cuộc họp, sinh hoạt chi bộ... để tuyên truyền nâng cao nhận thức của cộng đồng đối với việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa của Văn miếu Trấn Biên. Tăng cường phổ biến, giáo dục kiến thức, ý thức chấp hành, nguyên tắc ứng xử với di sản để góp phần khắc phục tình trạng thương mại hóa, giải thiêng hóa di sản. Giáo dục, tuyên truyền nâng cao nhận thức, trách nhiệm của cộng đồng là biện pháp tối ưu nhất đối với bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa của Văn miếu Trấn Biên hiện nay □

⁽¹⁾ Ban Chỉ đạo Lễ kỷ niệm 300 năm vùng đất Biên Hòa - Đồng Nai, *Biên Hòa - Đồng Nai 300 năm hình thành và phát triển*, Nxb Đồng Nai, 1998, tr.158

^{(2), (3) và (4)} <http://vanmieutranbien.com.vn/Pages/default.aspx>

⁽⁵⁾ Ủy ban nhân dân tỉnh Đồng Nai, Kế hoạch số 8040/KH-UBND về thực hiện chiến lược phát triển du lịch Việt Nam đến năm 2030 trên địa bàn tỉnh Đồng Nai, ngày 13/7/2020